

vždy předměty s přibližně stejnou výnosností; každý jednotlivý předmět zařadí se odhadem na základě jistých objektivních známek do třídy některé —, vceň se do ní (einschätzen; srov. s daní gruntovní, třídní daní domovní a daní řívnostenské). Težto se rozmanité druhy výnosů nezjistují stejně snadno a bezpečně, tedy ani náležitěho poměrného z nich stírání daněmi se nedosahuje a praktický výsledek bývá zcela nepoměrné přetížení výnosů takových, které jsouce zjevné, jsou i snáze zjištělné, jako jsou zejména výnosy z pozemků a domů pronajatých (Rakousko!).

Daň pozemková.

§ 2. Rozhled všeobecný.

Daň pozemková jest výnosová daň, jejíž předmětem jest výnos pozemků buď skutečný nebo pouze možný, vždy však toliko objektivně zjištěný. K bližšímu vysvětlení tohoto výměru sluší dodat.

1. Páť daně pozemkové jako daně výnosové ni

kteřak nemusí, neukládá-li se ona i formálně na výnos, nýbrž vyměřuje-li se dle jiného směru na př. dle kupní hodnoty nebo dle prostých geometrických neb hospodářských jednotek. Ukládání dle výnosu vůbec teprve nastalo v posledních stoletích a nebylo druhdy ani možno, když přírodní ráz hospodaření ještě převládal.

2. Není podle faktického stavu daň pozemková pouze daní z výnosu pozemků zemědělských (rolnických, lesnických, zahradnických atd.) používaných, jisto v některých soustavách i půda nastavená jí podléhá, v jiných alespoň půda zemědělského upotřebení schopná, třeba fakticky nepoužitá.

3. Není daň na pouhou rentu pozemkovou jako takovou (budíž už v Ricardovském smyslu nebo ve smyslu jiných nauk o pozemkové rentě), nýbrž spolu na výnos z kapitálu a práce na pozemky věnované.

Daň pozemková jest nejstarší daň z naší soustavy daní výnosových. Počátky její sluší hledati především v daních panovníkům druhdy od stavů povolovaných a na poddané rozvířovaných, což se dělo jisto pomocí velmi nedokonalých method, totiž dle objemu

Prof. Dr. Bráň: Finanční věda 31.

nebo dle hodnoty zdaněného majetku a původně i dosti libovolně; teprve absolutismus osvicený staral se o stanovení pevných klíčů rozvahovacích. Také druhy namnoze daň pozemková splyvala s domovní, živnostenskou atd. Bylyť často daně vyjadřující na domy, živnosti a t. d. spolu s daní z pozemků jen součástíkou jediné, různě nazývané daně majetkové. Lišilo-li se určitěji, byly sestavovány zvláštní zápisů vykazující, mnoho-li platitů jest z půdy dominikální, rustikální, z domů a živností.

Torději teprve, hlavně až průběhem 18. stol., podnikly se rozhodnější kroky na účelem bezpečnějšího základu pro daň pozemkovou zdokonalením katastrů daně pozemkové (Grundsteuerkataster). Vznik novějších katastrů nebyl neprostředkován. Předchárelyť dávno pod různými jmény seznamy poplatníků, poplatných předmětů i povinností. V Evropě zřízeny první katastry daně pozemkové v ryzejším smyslu na půdě ryzejšího Rakouska a to již ve stol. 16. a 17. Sem náleží na př. i česká „berní kolla“ z r. 1654, zřízená od starů a uнесení z r. 1650. pomoci zvláštních „visitačních kommissarů“, jež však obmýřovala se jen na poddaní

a spolukontribuenty (faráře, měšťany, svobodníky atd.).
Pozemky v ni pojaté nazývaly se „rustikálními“ (Druhá
„berní rolla“ z r. 1683., třetí z r. 1748., poslední z r. 1757.).
Šlechta sama z majetku svého (dominikálního) podvolila
se z r. 1706. dani, jež svána „extraordinarium.“ Reparti-
ce děla se při tom původně dle počtu rustikálních used-
lostí na každém dominiu, z r. 1749. dle vyřádaných a
pak revidovaných fassí z dominikálních důchodců. Sou-
časně s rustikálním katastrem revidovaným z r. 1757. vstou-
pil téhož roku i nový dominikální katastr v platnost.
Rektifikace počínající od r. 1748. spadají v obor roz-
sáhlých „rektifikací Maria-Theresianských“, jež byly
provedeny ve mnohých zemích rakouských. Tím před-
cházel zejm. již z r. 1719. katastr milánský („censimen-
to Milanese“), který byl proveden na základě pečlivé-
ho rozměření půdy a byl později vzorem t. zv. stabil-
nímu katastru na Františka I.

Do rektifikací Marie Theresie právě dotčených,
provedených v různých zemích na základech nestejných
směřovala pak katastrová operace Josefa II. (pat. ze
dne 30. dub. 1785. pro Čechy, Moravu, Slezsko, Halici, obojí
Rakousy, Štýrsko, Korutany, Krajínu, Gorici a

Gradisku) ku větší jednotnosti nákladů pro daň pozemkovou s vyloučením všech osobních privilegií a to v ten spůsob, že byla půda měřena (v hornatých a lesních krajinách geometry, jinde jen primitivněji) a daň vyměřena na nákladě fassi hrubého výnosu plodinového, jenž se dle průměrných cen z let 1772-1782. vypočítal v penězích. Míra daně vyměřena při různých druhích kultur hledě k rovnosti nákladu výrobního různými procenty. Tak již patentem ze dne 9. května 1790. byla josefinská úprava daně pozemkové odvolána, tak že dle ní se jen půl roku daň platila (4 léta trvaly přípravy) a nastaly dřívější poměry; až teprve na nákladě patentu ze dne 23. prosince 1817. nařízeno založení tzv. „katastru stabilního“ pro země rakouské mimo Uhry. Za tím účelem provedeno znalcké rozměření půdy, založeny mapy katastrální dle obcí („obce katastrální“) a znalckými kommissarij provedeno vyšetření čistého výnosu jednotlivých parcel dle metody klasifikační (z. níže).

Provádění postupně protáhlo se až do r. 1857. a ani tu nepojaty v ně všechny země, tak že až do r. 1881. v Haliči platil katastr Josefinský, v Bukovině repartice

na jednotlivé dominikální statky a rustikální pozemky v obcích, v Tyrolsku pak daň dle hodnoty nemovitého majetku (i při domech).

Nové jednotné upravení katastrů provedeno pak na základě zákona o dani gruntovní ze dne 24. května 1869. (K tomu zákon ze dne 7. června 1881. kontingentní daň pozemkovou pro celé Předlitavsko na 37.5 mil. zl.). K tomu přistoupil zákon ze 23. května 1883. (č. 83. ř. z.) o udržování evidence katastrové a konečně zákon o revizi katastrů daně pozemkové ze 12. července 1896. (č. 121. ř. z.). Kontingent snížen na 35 mil. zl.

Nemalý účinek měly pro zdokonalení katastrů pozemkových po celé Evropě idey a snahy fysiokratické. Pod vlivem jejich stalo se i unesení ústavodárného shromáždění francouzského 1. prosince 1790., kteréž dalo podnět ke zřízení všeobecného katastru pro Francii. Provedení stalo se celou řadou dalších zákonů.

§ 3. Povaha novějších daní pozemkových.

1. Předmětem daně gruntovní, když se jako daň výnosová upravuje, jest nyní z pravidla čistý výnos pozemků sloužících rolnickému účelům nebo spůsobitých jim sloužití, výnos to dle objektivních známek vyšetřený neboli vlastně výnosnost průměrná, tedy výnos (výnosnost) polí, luk, zahrad, vinic, pastvin, však též parků, honebních pozemků, rybníků i lesů a dosud nezastavených stavení. (Formálně může azei vedle sebe pozemková daň polní i zvláštní daň pozemková z lesů existovati.)

2. Jednotkou čínicí předmět zvláštního katastrálního zápisu (jednotkou katastrovou) může býti buď celý statek (hospodářství) se všemi k němu příslušnými pozemky jako celek nebo každý jednotlivý pozemek o sobě.

V prvním případě vzniká katastr statkový či dvorový (Gutskataster, Hofkataster), ve druhém parcelový (Parzellenkataster).

Vyšetruje li se, aby se stal předmětem daně, výnos

(hrubý nebo čistý) takové katastrofické jednotky, vzniká katastrofický výnosový (Ertragskataster); vyšetřuje-li se jenom prodejní (kupní) hodnota její, aby se podle této daně vyměřila, vznikne katastr hodnotný (Wertkataster). Konečně výnos nebo hodnota každé jednotky může se pro sebe zvláště - individuálně vypočítati - katastrofický odhadní (Abschätzungskataster); anebo se postupuje tzv. metodou klasifikační, tj. vyšetří se pečlivě jen u jistého počtu pozemků (parcell) sloužících v určitém obvodu za typy (typické pozemky), tak že podle počtu těch typů vznikne určitý počet tříd výnosnosti, do kterých se ostatní pozemky analogickým odhadem svradí - "vzení" (katastr svradovací - Einschätzungskataster).

Odt. se užívají kterékoli metody, správný katastr vždy předpokládá pečlivé analecké (zeměměřičské) vyměření všech ploch, což pak bývá užitečno nejen pro účely daňové, nýbrž i pro rozmanitě jiné. Tet základem geografického vyměření ploch, statistického vyšetření druhů kultur polních (polí, luk, lesů at.d.), rozsahu pěstování rozličných druhů plodin; kromě toho tvoří neobytný doplněk veřejných knih a základ bezpečnosti pro vlastnictví a jiná práva věcná.

na též druh u hospodářů různých neb v krajinách roz-
 dílných stejnou sazbou dle hrubého výnosu (desátek a vi-
 bec každá pars quota k výnosu hrubého) nemá vřetel-
 na náklad výroby, který při stejných výnosech hr-
 bých může arci býti velmi nestejný. (Proto v Josefin-
 ském katastru různé procento daně dle druhů kultur -
 polí, luk, sáhrad a.t.d., což však nedostačí, jěšto roz-
 dílnost nákladů také při témže druhu kulturním mu-
 že býti velká.)

Právě řečena rozdílnost bývá na vyšších stup-
 nich vývoje, kde se intensivně hospodáří, většinou
 na nižších, kde výrobní metody vzdělávání půdy
 jsou stejnoměrnější. Proto katastry na základě hr-
 ubého výnosu založené v novějších poměrech budou na-
 nejvýš u těch kategorií pozemků nepovážlivé, kde bez
 toho velké rozdíly intenzivnosti nejsou možny, jako
 na př. při lesích.

Plovně i tenkrát, když se zřizuje katastr hod-
 notový, chce se v podstatě přes výnos postihnouti; vy-
 měřuje-li se tedy daň dle kupních hodnot, předpoklá-
 dá se, že daň uložená podle těchto kupních hodnot
 stihne pozemky ony dle jejich výnosu.

Z rozličných možných způsobů katastrů právě uvedených dospěti se může, předpokládá-li se přesné provedení, katastrem parcelovým v tom směru aspoň k výsledkům bezpečnějším nežli katastrem statkovým, že není třeba vliv každého prodeje neb přikoupení parcelového znova vyšetřovati, což v časech živého pohybu pozemkového obchodu ukládalo obtíže převeliké. Měnit se při každém statku přikoupením i odprodeji jednotlivých parcel, nemění si větším nebo menším arrondováním atd. celkový výnos a hodnota. Při hojném obchodu pozemkovém, zejm. drobném atd. jest tedy fakticky nezbytno vycházeti od jednotlivých parcel a tu arci, když se činí každá parcela pouze o sobě bez všeho spojení a souvislosti s ostatní půdou statku předmětem příslušných vyšetření, nelze ani v počet bráti důležitější momenty, které mají na výnosnost účinek, na př. náleží-li pozemek v rámcích zcelených (zaokrouhlených, arrondovaných) polnosti nějakého dvorce čili nic.

Shovívává-li se abstraktně katastr výnosový s hodnotovým, přednost musí se dáti onomu, neboť má-li se kupní hodnota správně udáti, přes výnos neb výnosnost musí se vyšetřiti a pak jest již zbytečno

po kupní hodnotě se ptáti, neboť výnos jest vlastním předmětem, podle kterého daň vyměřiti chceme i při katastru hodnotním. Ve skutečnosti zase nejsou výsledky výnosových vyšetření tak přesny, aby přednost výnosového před hodnotným katastrem byla naprostou, zvláště když praxis při výnosovém katastru parcellovém již pro nesmírný náklad, který by podrobné vyšetření výnosu všech jednotlivých parcel vyhledávalo, se musí spokojiti s t. zv. katastrem oceňovacím (Einschätzungskataster).

4. Pokud se tedy ruzuje výnosový katastr parcellový na základě oceňovacím (jako jest rakouský), všeho území státní rozdělují se na odhadní okrsky, při čemž dbáti jest souvislosti krajů s stejných asi přirozených a hospodářských poměrech. (V Rakousku dle polit. okresů, ale při velikých ruznostech mohlo se v němze polit. okresu vytvořiti více klasifikačních distriktů) V každém takovém okrsku všechny pozemky rozdělí se jednak dle účelu, jemuž slouží, tedy dle druhů kultur (pole, luka, rybníky, pastviny, lesy, vinice, zahrady atd.) a pro každý druh vybíre se jistý počet typických pozemků neboli

typů dle bonity, ve které příčině povaha vrchní vrstvy půdy i spodní vrstvy (podkladu), vlhkost, propustnost spodní vrstvy, sklon atd. rozhodují. Čím více rozdílů v bonitě pozemků jednotlivého okresu, tím více typů neboli tříd (Classen), jejich reprezentanty ony typy jsou. Z povahy věci vyplývá, že nebude počet tříd v každém okrese odhadním stejný; zákon pak musí jistě připustit maximální počet tříd vůbec ustanoviti. Pro každý z vybraných typů vyšetří se analecky dle jistých stejnoměrných zásad průměrný, normální čistý výnos jejich a ostatní pozemky a prostě analeckým odhadem do příslušné třídy vřadí - vcení.

5. Při vyšetření čistého výnosu u typických pozemků neruční se, co z něho jest vlastní výnos z půdy, co důchod z ostatního kapitálu na ten pozemek věnovaného, co zisk podnikatelský; nerozděluje se renta pozemková od ostatního pozemkového výnosu. Avšak nehledí se též, jak z povahy daně výnosové plyne, k individuálním vlastnostem plynoucím z osoby, vlastnosti a poměrů dočasného hospodáře, tedy nehledí se k tomu, nese-li pozemek více nebo méně proto, že je v

rukou dobrého neb méně dobrého hospodáře, že na něm váznou dluhy a t. d.; nýbrž zjistí se výnos čistý, jakého docíliti lze dle znalcké zkušenosti na základě daných podmínek přirozených (bonitních), při způsobu hospodářství v krajině obvyklém a při obvyklé dovednosti hospodářově na průměrné úrody na tom pozemku. Zvýšení se tudíž množství plodin, jež takto se vyžene (nebo vyžítí může) a jejich hodnota v penězích, při čemž na základě se vezmou víceleté průměry cen tržních té krajiny; od hrubého výnosu takto zjištěného odečte se pak náklad nutný, při čemž zejména k výši mzdů v té krajině obvyklé a k nákladům dopravy hleděti se musí.

Výdatnou pomůckou a podporou pro zjištění čistého výnosu může býti známost kupních cen při různých převodech statků v posledních letech placených (ač nebyly-li to pouhé ceny fiktivní) nebo nájemního vskutku placeního. Touze na základě známých kupních cen nedal by se arci přesný katastr zříditi, neboť kupní ceny vždy jen u jisté části pozemků lze zjistiti; ony bývají se různých dob a jsou často jen fiktivní. Na základě nájemního od pachtýře placeního katastr dal by se zříditi jen tam, kde hospodaření pachtovní převládá, právě tu

však potřeba stabilního katastru více méně odpadá (viz Anglii!)

6. Výnosy z analýz vyšetření a výsledky operací re-
novací musí v čas být v známost příslušných poplatní-
ků uvedeny, aby ti mohli proti vadám v nich se ob-
jevším v čas reklamací podat. K usnadnění toho
řídí se zvláště se analýz odborných a nástupců
poplatnictva samého složení kommissé, které reklamacie
vyřizují, po případě více kommissí tvořících pak nižší a
vyšší instance.

7. Jestli však postupem času spíšeby hospodaření
a s nimi i výška výnosu se mění, což také z příčin
arci zevních způsobeno být může, např. zdokonale-
ním dopravních prostředků, tedy bude potřeba i ka-
tastry v tom směru opravit. Proto nezbytné jsou ob-
časné pravidelné revize katastru, neboť každý katastr
stává se průběhem doby nespolehlivým. Vedle těchto
po jisté řadě let nezbytných revisí vede se nepřetržitá
evidence změn v osobě vlastníka a proměně spiso-
vu osivu (z pole louka at.d.).

8. Nedostatky vyliceného systému se objevují hlavně
v tom směru, že se přes všechnu velikou nákladnost

katastru nedocílí stejnoměrnosti daně pozemkové. Tím ta
 okolnost, že vyšetření výnosu a veřňování pozemků ne-
 může prováděti jeden a tentýž orgán, že jest třeba jich
 více a to tím více, čím větší jest území státní, vyvolá-
 vá nezbytné nestejnoměrnosti, protože při sebe výbornější
 instrukci není stejno ani konkrétní měřítko a způsob
 nařídání všech jednotlivých při vyšetření příslušným ra-
 městnaných orgánů ani jejich práce. Trvá-li nad to
 na rozsáhlém území operace katastrální příliš dlouho,
 tedy vyjde z toho přetížení pro krajiny, na něž posléze
 řada došla. (Čechy při, stabil. kat. z r. 1817. - J sdělení
 francouzského trvalo 40 let!) Provedení dostatečně rychlé
 vyřadí velmi četný personál, následkem toho však do-
 starují se tím větší nebezpečí nestejnoměrnosti ope-
 rací katastrálních. Troubí pak v katastru již od po-
 čátku nestejnoměrnosti, stupňují se pak ještě dále
 změnami intenzivnosti hospodaření a všemi změnami,
 které na výnos vliv mají, tak že katastr již v
 základech z pravidla více méně nedokonalý, sotva sdě-
 lán, stává se den ode dne nesprávnějším zobraze-
 ním skutečných poměrů výnosu. (Přirovnání se
 tkanivem Penelopy u Schaeffle.) Nedostatkem tomu

neodpomáhá ani francouzský spůsob, dle něhož repartice kontingentů daně pozemkové na departementy (parlamentem), arrondissementy (generální radou departementu) a na obce (radou arrondissementní) neběře katardi za základ, nýbrž zůstaveno jest obcím za základ její vzítí pro repartici konečnou a tudíž po případě dáti si její znalecky revidovati.

2. Daň domovní.

§ 4. Povšechný ráz.

Béřeme li výnos domu v úvahu jako předmět zdanění, třeba jest předem lišiti ^a budovy sloužící nějakému účelu živnostenskému (rolnickému, průmyslovému, obchodnímu atd.), — b. budovy sloužící obývání. Předpokládajíce především, že by v obém případě veskrze jen vlastníci sami budov užívali, můžeme říci, že v případě používání živnostenského jakéhokoliv budova jest spolu s jinými částmi kapitálu stálého činitelem výnosu celé dotčené živnosti a zvláštní výnos její vedle ostatního výnosu